

VII. Évfolyam 1. szám - 2012. március

Petruska Ferenc
petruska.ferenc@unki-nke.hu

HÁROM ELFELEDETT HÁBORÚ

1. RÉSZ SZOVJET-AFGÁN ÉS IRAK-IRÁNI HÁBORÚ

Absztrakt

A Magyar Honvédség szervezetében, felépítésében, feladatrendszerében az elmúlt évtizedekben jelentős változások mentek végbe, így kiváló eredményeket tudott felmutatni az afgán (MH Tartományi Újjáépítési Csoport) és iraki szerepvállalások során. Az új kihívások, új képességeket, modern technikákat, eljárásokat és speciális felkészülést igényelnek, amely irányainak megtalálásához a fenti két háborúban szerzett tapasztalatok is segítséget nyújthatnak.

Serious changes took place in the last two decades in the structure, tasks and organization of the Hungarian Army to achieve great success both in Afghanistan and Iraq. These brand new tasks require new types of capabilities, characteristic and modern techniques and training for which the consequences of these wars help finding the best solutions.

Kulcsszavak: *Irak, Afganisztán, hadászat, Szovjetunió ~ Iraq, Afghanistan, strategy, Soviet Union*

„A békefenntartás nem a katonák feladata, azonban csak katonák tudják elvégezni.”

(Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld, az ENSZ második főtitkára)

Soha sincs értelme háborús eseményeket előzményeik vagy következményeik nélkül vizsgálni, hiszen nem értenénk meg az ellenfelek céljait, elszántságát, túlkapásait, váratlannak tartanánk egyik vagy másik fél kiugrását vagy éppen belépését a háborúba, amit - valljuk be - a legjobb katonai szakértőknek is nehezen megy előre prognosztizálnia. Miért?

Mert a csatatereken egész egyszerűen közkatonák vannak "többségben", akiknek legtöbbször csupán sejtéseik vannak a háborúk okairól, a győzelem esélyéről és értelméről - gondoljunk csak a német-francia háborúkra, amelyeknek szinte egyenes következményeik a következő kirobbanása, amelyből az első a két országot, a második egész Európát, a harmadik szinte az egész világot lángba borította. És ez nem volt egyedül e két országra igaz, hiszen gondoljunk csak a cári Oroszország "háborúzási kényszerére", amelyet oly sokszor fogták fel a vezetők "presztízskérdésnek" vagy a keresztes háborúkra vagy akár csak a katonai junta által vezetett Argentínára, ahol a feszültség levezetésének egy módját látták egy külső háborúban.

A motívumok vizsgálatakor legtöbbször anyagi érdekekre bukkanunk. Kezdetben egy jól termő terület, egy gazdag polisz¹ megfelelő indok volt a támadás megindítására. Persze a hadizsákmány soha sem oszlott meg egyenletesen ami - egy kis marxi túlzással meggyorsította a törzsi-nemzetségi keretek felbomlását - legalábbis feszültséget szült és máris kínálta a következő hadjárat indokát ....

Megmosolyogni való, de amerikai történészek szerint nagyon is komoly indoknak szolgált az Azték Birodalom számára az általuk oly sokra becsült madarak élőhelyeinek inváziója egész egyszerűen tollaik megszerzése érdekében! De ki tudja: lehetséges, hogy akár csak egyetlen évszázad múlva ugyanilyen abszurdnak fog tűnni az a sok vallási-etnikai-anyagi-hegemonisztikai okokból véghezvitt vérfürdő, ami még napjainkban is elég százezrek, sőt milliók pusztulásához vagy "csupán" anyagi-erkölcsi-testi megnyomorodásához.

Talán a legfontosabb szempont napjainkban a harc kimenetelében, megelőzve a háborút irányító tényleges és propagált indokot és egy-egy nép lelki alkatát, a haditechnika. A két legfontosabb és mindenképpen forradalmi változás a következő: soha nem függött ennyire a harcok kimenetele a fegyverek fejlettségétől. Manapság elég egyetlen évtizednyi lemaradás a csúcstechnikától és a vereség elkerülhetetlen. A számítógépek és finommechanika oly gyorsan fejlődik, hogy az emberi tényező szinte teljesen fölösleges, sőt szinte az egyetlen, amely tévedhet. (Gondoljunk csak a NATO jugoszláviai beavatkozására, amelyet robotrepülőgépek² kezdtek meg.) A NATO legfelsőbb katonai vezetői közül viszont többen bevallották: egyedül levegőből kapitulációt elérni nem lehet. Tehát szükség van az "emberanyagra" a teljes győzelemhez, nem elég az egyértelmű légi fölény. De meddig?

A másik forradalmi változás viszont az adott hadakozó államok gazdaságával szemben állít fel minden eddigénél magasabb követelményeket: a mai csúcstechnika iszonyúan drága. Csak néhány példa: egy közepesen felszerelt harckocsi árából egy 1300 fős iskola építhető, egy modern bombázó 200-300 db második világháborús bombázóval ér fel. Nem csoda, hogy a Reagan elnök által a fegyverkezési versenybe hajszolt Szovjetunió "összeroskadt saját páncélja alatt..."

---

1 Hegyi Dolores, Kertész István, Németh György, Sarkady János Görög történelem – a kezdetektől Kr. e. 30-ig, Osiris, Budapest, 1995, ISBN 963-379-118-9

2 http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2000/2_7.html (letöltve: 2012-02-05)

SZOVJET-AFGÁN HÁBORÚ

A régi Orosz Birodalomnak volt egy alaptétele, amelyet a Szovjetunió - úgy tűnik hagyományosan - megőrzött. Egy USA-beli Oroszország-szakértő³ ezt a következőképpen fogalmazta meg: "A Kreml gyanakvó szeme csak csatlóást és ellenséget ismer és Oroszország szomszédjainak bele kell törődniük, hogy valamelyik szerepet kiosztják rájuk."

Ezen doktrína gyakorlati megvalósulására talán a legjobb példával Afganisztán szolgál.

Itt a Szovjetunóban kiképzett katonatisztek 1978. április 24-én megbuktatták a reformpárti miniszterelnököt, Daud herceget. Nur Muhhamed Taraki⁴, aki az államcsíny idején börtönbüntetését töltötte, állam és pártvezető lett.

Az új afgán kormányt már a győzelem napján elismerte a Kreml. Tarakinek meglepően rövid idő alatt sikerült népköztársasággá alakítania az afgán államot.

Az „átalakítás” során viszont egyre nőtt a hagyományosan muzulmán lakosság ellenállása. A szovjet katonai szakértők segítségével sem lehetett az antikommunista erőket leverni. 1979 márciusában Herat városban a dühöngő tömeg elűzte a szovjetbarát vezetést, mire Moszkva harci helikoptereket bocsátott Taraki elnök rendelkezésére.

Kabulban ez év szeptember 14-én Hfizulláh Amin⁵, Taraki alelnöke a forradalmi tanács gyűlésén meggyilkoltatta közvetlen felettesét és átvette a hatalmat. Amin azonnal hűségéről biztosította a Kremlt és felgyorsította a szociális átalakítást. Ez tovább fokozta az ellenállást. Több tartományban tört ki fegyveres felkelés, amelynek leverésében az afgán reguláris hadsereg tökéletesen haszontalannak bizonyult: katonák ezrei szöktek át a fellázadt ún. mudzsahedinekhez s persze magukkal vitték felszerelésüket.

A Szovjetunió rögtön észlelte, hogy Amin támogatásával kockára teszi egész Afganisztánt. Hogy ezt elkerülje, döntése intervenció volt.

Az afganisztáni bevonulás — még nyugati szakértők véleménye szerint is — úgy zajlott, akár egy hadgyakorlat: december 27-én elfoglalták Kabult és az ország összes lényeges stratégiai pontját, lemészárolták Amint és minisztereit, kaszárnyaiba zárták az afgán hadsereget. Külön említést érdemel a 105. légideszant-hadosztály, amely egyetlen éjszaka bevette a fővárost, majd olyan fontos pontokat, mint Herat és Sindand. Valószínűnek tűnt, hogy néhány héten belül egész Afganisztánt pacifikálják. Nem így történt...

Kiderült, hogy az odaküldött négy hadosztály nem elegendő a Babrak Karmal⁶ által vezetett bábkormány megtartásához. Az ellenállás egyre erősödött, a reguláris hadseregből egyre többen álltak a felkelőkhöz. A mudzsahedinek egyre vakmerőbbek lettek: egyre többször támadták a szovjet hadsereget, hadtáposzlopokat, zsákmányoltak fegyvereket.

1980 januárjában újabb négy friss hadosztályt küldtek a térségbe: a 66., 201., 305. és 360. gépesített lövészhadosztályokat, amelyeket MiG-21 és MiG-23 korszerű harci repülőgépek biztosítottak. Érdekes, hogy mégsem ezek a pusztító erőben többszörösét képviselő repülők, hanem a Mi-24-HIND-D típusú harci helikopterek voltak a legjobb csapásmérők. Ezek alacsony repülésük során beszivárogtak a legeldugottabb gerillatáborokig, majd az ellenség bemérése után rakétákkal, nehézgéppuskával, esetleg napalmmal - a szó szoros értelmében - tűz alá vették az ellenséget. Az afgánok jobb híján gépfegyverekkel próbálták "leszedni" ezeket az egyébként páncélozott helikoptereket.

---

³ George F. Kennan (1904-2005) amerikai tanácsadó, diplomata, politikus és történész

⁴ Nur Muhammad Taraki (1917. július 15 – 1979. szeptember 14.) afgán politikus és államférfi a Hidegháború idején.

⁵ Hfizulláh Amin afgán politikus és államférfi a Hidegháború idején, aki a széleskörű földreformokat hirdetett elnöksége idején.

⁶ Babrak Karmal (születési neve: Babrak Hashem; 1929. január 06 – 1996. december 03) afgán államférfi, aki arisztokrata származása ellenére kommunista elvek alapján kormányzott. mai napig nem tisztázott körülmények között halt meg Moszkvában.

A katonapolitikai cél a Kremlben borzasztóan egyszerűnek és könnyen kivitelezhetőnek tűnt: az egyértelmű technikai fölényre építve meg kell tartani a stratégiai pontokat, majd az afgán reguláris hadsereget felkészítése után azonnal harcra kell vetni, így elérhető, hogy a Szovjetunió a nemzetközi politikában "kivülállónak" hasson. Kudarcot vallottak...

Sem a megfélemlítés, sem a korszerűsítés nem sikerült, így kénytelen volt a szovjet vezetés saját kezébe venni a kezdeményezést. Csakhogy a szovjet hadsereg nukleáris, vegyi és hagyományos harci cselekményekre volt kiképezve!

Gerillaháborúra nem is számított a szovjet hadvezetés. Tankokkal próbálták a kies afgán terepen győzelmet elérni. Az afgánok hamar megtalálták a megfelelő ellenszert, az aknát. Rendszeresen felrobbantották az előretörő harckocsi ékeket, majd a kellő zűrzavart kihasználva AK-47-es rohampuskákkal és RPG páncéltörőkkel tűz alá vették a szovjeteket.

Az áldozatok száma hirtelen megugrott, annak ellenére, hogy az USA megtorlásul csupán a moszkvai olimpiát⁷ bojkottálta és az afgán irreguláris csapatok között szinte alig volt együttműködés. Az afgán reguláris haderő állapota viszont siralmas volt: légiereje csupán 167 db repülőgép, kevés páncélossal rendelkezett, csupán a kitűnő szovjet kézi fegyverek adták meg érdemi erejét.

A Szovjetunió harca "egyszerű" volt: "semleges" nemzetközi környezetben az afgán gerillák ellen.

Moszkva saját háborúját vívta kézzelfogható segítség nélkül kizárólag egyetlen, "láthatatlan" ellenfelével.

Hogyan voltak képesek az afgán gerillák ezt a hatalmas, kiválóan felszerelt és képzett hadsereget egyáltalán feltartóztatni? Mindenekelőtt ki kell térnem annak megemlézésére, hogy az ellátásuk fegyverrel és lőszerrel majdnem olyan tökéletes volt, mint az afgán hadseregé. Folyamatos ellátás érkezett Kínából, a rajtaütésekből, de kiváltképp Pakisztánból. Ellenállásuk három típusba sorolható⁸:

Első a déli területeken főleg a családfők által vezetett nemzetségi ellenállás. Egyébként itt volt a legmagasabb a veszteség.

A második az egy-egy falu területén állomásozó több száz főből álló jól felfegyverzett és kiképzett csapatok. Különös szokásuk volt, hogy lakóterületükön kívül ritkán bocsátkoztak harcra.

A harmadik típusú fegyveres alakulat a 20-50 főből álló, általában rajtaütésekkel és hadtáposzlopok elvágásával "foglalkozott".

Létszámuk állandóan változott 150 000 és 1 500 000 (!) között. Komoly előnyük volt - ebben hasonlítottak a Vietkong⁹ harcosokra a legjobban - az a tény, hogy akár egy gyermek is potenciális harcossá válhatott tovább fokozva a szovjetek bizonytalanságát, hogy vajon ki is tekinthető ellenségnek és kik a "civiliek".

A Vietkonghoz hasonlóan ők is mindenhol élvezték a "polgári lakosság" támogatását és kitűnő helyismerettel rendelkeztek. Óriási gyengeségük volt viszont a szervezetlenség, a korrupció - sok vezetőjük külföldre adta el fegyvereit -, kirívó képzetlenségük és az a tény, hogy minden nemzetség- vagy családfő csupán a maga kis territóriumának biztonságával törődött.

Moszkva lassan ráébredt, hogy hatalmas technikai fölényével sem tudja a háborút megnyerni. Egy tiszt így nyilatkozott a sajtónak: "sötét középkor ez és mi nem tudunk mit

⁷ Rózsaligeti László: Magyar olimpiai lexikon 1896–2002. Budapest: Helikon. 2004. ISBN 963 208 835 2

⁸ http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1281893188_kovacs_lajos_orosz_afgan_haboru_-_biztonsagpolitika.hu.pdf

⁹ Dél-Vietnami Nemzeti Felszabadítási Front ellenálló szervezet volt, amely a vietnami háború idején az Egyesült Államok által támogatott Vietnami Köztársaság ellen harcolt.

Az amerikai katonák Vietkong („Viet Cong”) illetve az amerikai katonák soraiban „Charlie”, „VC” vagy „Victor Charlie”) néven hivatkoztak rájuk, amely a Việt Nam Cộng Sản, azaz „vietnami kommunista” kifejezésből ered.

kezdeni vele. A győzelem egyetlen módja lett volna, hogy helikoptereinkkel felperzseljük egész Afganisztánt benne összes lakójával. "¹⁰

Nem sokára sor került az 1988. májusi Taskentben tartott afgán-szovjet csúcstalálkozóra¹¹, amelyben megállapodtak a 40. szovjet hadsereg kivonásáról.

Ez a tény, akárcsak Vietnamban, előrevetette a rendszer összeomlását. Még sem ez történt: egyfajta patthelyzet jött létre az afgán reguláris és irreguláris erők között. Az események háttérében viszont 1 000 000 áldozat maradt, a helyzet viszont majdnem az volt, mint tíz évvel azelőtt....

A Szovjetunió nem szenvedett vereséget, de egyértelműen kudarcot vallott, meggyorsítva saját összeomlását. És ez a 14. fegyveres konfliktusa volt az első, amelyben szembesülnie kellett társadalma véleményével is...

AZ IRAK - IRÁNI HÁBORÚ

A 80-as években zajló fegyveres konfliktusok közül kiemelkedik veszteségeket és költségeket tekintve az iraki-iráni fegyveres konfliktus. Az évszázad egyik legjelentősebb háborús konfliktusává vált: csak a két világháború, a koreai háború előzi meg és egyenes következményévé vált az Öböl-háborúnak, hiszen az iraki hadsereget nem szerelték le a háború befejeztével. Hosszabb volt, mint a két világháború. Pusztítóbb, mint az összes arab-izraeli háború együttvéve!

Majdnem 2 000 000 katona harcolt az 1 200 km hosszú frontszakaszon¹².

A két érintett fél jelentősége főleg azon állt, hogy mindketten jelentős olajtermelő országok. Ez a tény nem csak az egész Öböl-térséget érintette volna rendkívül érzékenyen, hanem közvetve - az olajárrobbanás miatt - az egész Nyugatot, sőt, egyes történészek szerint akár a két szuperhatalom összecsapásához is vezethetett volna. Egy esetleges iráni győzelem megerősíthette volna az arab fundamentalistákat, ami több közel-keleti országban a mérsékelt iszlám kormányzat megdőléséhez vezetett volna.

De nézzük meg, mi történt ezalatt a harctereken.

Fontos elemezni, a harcok kimenetele szempontjából, milyen földrajzi adottságokkal és haderővel rendelkezik egy-egy ország. Ezek a tulajdonságok mutatják meg, hogy a villámháborús elképzelések - viszonylag kis területű, nagy haderejű és népsűrűségű támadó országnál - érvényesülnek-e vagy hosszú, stratégiai hadjáratot folytatnak. Ezek a 80-as években a következők voltak:

Maga a háború számos tekintetben sajátosnak mondható. Céljában és méretében korlátozott, de valamennyi hagyományos fegyver, sőt vegyi fegyver alkalmazásával folytatott, elhúzódó háborúról beszélhetünk, hosszabb hadműveleti szünetekkel¹³.

Irak először lényegében védelmi jellegű hadászattal operált és nem használta ki harckocsikban, repülőgépekben és tüzérségben meglévő fölényét. A hadászati védelme arra összpontosult, hogy alacsony szinten tartsa harceszköz és élőerő-veszteségét, miközben jelentős veszteségeket okoz Iránnak. Ezáltal minimálisra csökkentette saját kiadásait és megpróbálta rávenni Iránt a háború kölcsönös befejezésére¹⁴.

---

¹⁰

¹¹http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1281893188_kovacs_lajos_orsz_afgan_haboru_-_biztonsagpolitika.hu.pdf

¹² Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 10. oldal

¹³ http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq-Iran_War (letöltve: 2012-02-12)

¹⁴ Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 10. oldal

A hadászati védelem erősítése érdekében nagyszabású erődítési munkálatokat végzett az 1 200 km hosszú arcvonalon. Előszeretettel alkalmazták az elaknásítást, betonbunkereket, harcokosi és löveg tüzelőállásokat, a szögesdróttal való elkerítést.

Irán nagyobb népességére támaszkodva számolt azzal, hogy az iráni nép hajlandó lesz áldozatokat hozni a teljes győzelemért. Hadászati értelemben felőrlő taktikát alkalmazott, miközben tömeges élőerő rohamokkal jelentős veszteségeket okozott az iraki hadseregnek. Rendszerint nagy támadásokat indított az év elején, majd áttért rakéta és tüzérségi, valamint a tengeri rajtaütésekre.

A háborúban iraki részről vegyi fegyvert is alkalmaztak. 1984-ben iráni panaszt követően nemzetközi szakértők megállapították, hogy Irak mustárgázt és tabunt vetett be, amelynek kb. 10 000 sérültje lett. Időközben Irán is bejelentette, hogy képes vegyi fegyvert alkalmazni.

Iraki részről nagy előny volt, hogy megbízható utánpótlást¹⁵ kapott minden fegyverfajtaból. Kezdetben a legnagyobb szállító a volt Szovjetunió volt, majd amikor az szállítmányait felfüggesztette Franciaország, Kína, Korea és Egyiptom lépett a helyébe.

Iránnak nem voltak ilyen megbízható forrásai, de így is hozzájutott korszerű fegyverekhez. Sőt, hozzávetőlegesen 19 milliárd (!) dollárt¹⁶ költött az adott időszakban fegyverekre. Importálói között ott volt az USA, a Szovjetunió és még Izrael is!

Irakot segítették egyiptomi önkéntesek¹⁷ (17 000 fő!) is. De más államok fiai is együtt meneteltek iraki katonákkal, akik kiképzést is kaptak. Szaúd-Arábia például repülőtereit bocsátotta Irak rendelkezésére, hogy az onnan iráni célpontokat támadhasson.

A térségben található államokat arra kényszerítette a háború, hogy saját hadseregüket korszerűsítsék. Növelték a fegyveres erők létszámát, hogy a fegyveres konfliktus ki ne terjedhessen rájuk, vagy ha igen, eredményesen védekezhessenek.

1984-től Irak összehangolta¹⁸ az állóvédelmet a légitámadásokkal és az olajszállítók elleni csapásokkal. Azt remélte, hogy ezzel megfosztja Iránt olajbevételeitől és az egyébként is ránehezedő nemzetközi nyomás hatására rászorítja a tárgyalásos rendezésre.

1986 előtt az iraki légierőt az jellemezte, hogy kisebb kötelékek bevetésével, nagy magasságokból dobtak le bombákat, ami nagyon korlátozott eredményre vezetett. 1986-tól megkezdte komoly romboló hadjáratát. Sokkal több felszállást hajtott végre, nagyobb távolságokra mért csapásokat, agresszívabb, pusztítóbb, egyszersmind kockázatosabb eljárást alkalmazott katonai, gazdasági és közlekedési célpontok ellen.

1988 tavasza fordulatot¹⁹ hozott a háborúban. Az iraki hadsereg eredményesen használta ki az esős évszak lehetőségeit. Lendületes ellentámadások sorozatával minden, korábban Irán által elfoglalt területét visszafoglalta, sőt némi térnyerésével lehetővé tette a háború befejezését.

1988. július 18-án Khomeini Ajatollah²⁰, az iráni vezetők javaslatait meghallgatva, elfogadta az ENSZ Biztonsági Tanácsának - korábban hozott - az iraki-iráni háború befejezését célzó 598. számú tűzszüneti határozatát²¹, amelyet Irak már egy éve elfogadott.

---

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq-Iran_War (letöltve: 2012-02-12)

¹⁶ Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 11. oldal

¹⁷ Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 11. oldal

¹⁸ Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 11. oldal

¹⁹ Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 12. oldal

²⁰ Ruhollah Muszavi Homejni iráni síita vallási vezető (ajatollah, mardzsa), az 1979-es iráni forradalom egyik vezéralakja majd Pahlavi elűzésétől haláláig a „forradalom vezetőjeként” Irán államfője volt. Khomeini a dzsihad hirdetője - a szó mindkét: a szent háború és az iszlám hívő önmegtartózkodó, belső harca értelmében is. Az egész iszlám világban hatalmas tekintélyre tett szert.

²¹ United Nations Security Council Resolution 582

A külföldi szakemberek levonták az alapvető következtetéseket²²:

· Komoly előny volt a védelem kiépítettsége;

· Tartalékok, önkéntesek és helyi erők jelentősége kiemelkedő volt;

· Korántsem volt a technikának - F-14 harcrepülőgépeknek és az ultramodern MiG-25-nek - olyan jelentősége, mint az egyszerű kézfegyverekkel felszerelt, lelkes katonák tömegeinek.

· A bonyolult fegyvereket ritkán alkalmazták tömegesen, hiszen hiányos volt a kezelők képzettsége és a technikai utánpótlás is.

· Gyenge volt a vezetés, a képzettség és az ellenőrzés, valamint a hadászati - harcászati szervezés és tervezés.

De az iraki-iráni háborúnak alig lett vége és máris egy újabb konfliktus körvonalai rajzolódtak ki...

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest)
- [2] Magyar Hadtudományi Társaság: Hadtudományi Lexikon (Akadémiai Kiadó, 1995)
- [3] Weiszhár Attila – Weiszhár Balázs: Háborúk lexikonja (Atheneum Kiadó, Budapest 2004.)
- [4] Dr. Horváth Csaba: Az 1945 utáni legjelentősebb helyi háborúk és azok tapasztalatai (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem nyomdája, 1999)
- [5] Nagy Károly: Nemzetközi jog (Püski, Budapest, 1999)
- [6] Ádány-Almási-Baller-Balla-Géczy-Harai-Hegedűs-Horváth-Kussbach-Rátkai-Törő-Varga: A fegyveres összeütközések joga (Zrínyi Kiadó, 2009)

---

²² Amaczi Viktor - Bombay László – Héjja István: A világ hadseregei (Zrínyi Kiadó, Budapest) 12. oldal